

професією чи виконуваною роботою: *правознавець, правник, юрист, правоохоронник, правонаступник, правопорушник*; 2) ознаки, властивості, якості: *правовий, правочинний, правоможний, правоохоронний, првозастосовний, правомірний, правосильний* та інші. Своїми словотворчими особливостями названа лексема творить і образні словосполучення: *право життя і смерті; мати право; з повним правом; належний по праву; за яким правом* та інші.

Отже, на підставі аналізу можна зробити висновки про значний історичний поступ у розвитку семантичних особливостей лексеми *право* та її здатність творити інноваційні дериваційні моделі, що мають широкий вжиток насамперед в офіційно-діловому стилі.

1. Фасмер М. *Этимологический словарь русского языка: В У-х т.т.* - М., 1964-1973. 2. *Словник староукраїнської мови XIV-XV ст.: У 2-х т.* - К., 1977-1978. 3. *Російсько-український словник-довідник юридичної, банківської, фінансової, бухгалтерської та економічної сфери.* - К., 1998. 4. *Русско-чешский словарь.* - М., 1947. 5. *Польско-русский словарь.* - М., 1955. 6. *Русско-украинский словарь.* - К., 1961. 7. *Юридична термінологія.* - К., 1998. 8. *Юридичний словник-довідник.* - К., 1996.

ІМЕННИКИ В СИСТЕМІ ФРАНЦУЗЬКИХ ЮРИДИЧНИХ ТЕРМІНІВ (суфіксальний спосіб словотворення)

© Оксана Федішин, 2000

Львівський інститут внутрішніх справ

У складі французької юридичної термінології більшість становлять іменники. Це зв'язано передусім з їх номінативною функцією, позначення тих чи інших предметів і явищ К.А.Левковська з цього приводу зазначає: "Термінологія різних галузей в основному складається з іменників, які за своїм (предметним) значенням найкраще пристосовані якраз для термінологічної мети. Вживання наявних у мові термінів-іменників, а також масове утворення нових термінологічних одиниць цього типу само по собі неминуче" [1, С.15].

Щодо структури аналізованих термінів-іменників можна поділити на:

- 1) непохідні (у кількісному відношенні становлять незначну частину), приблизно 17-20 відсотків;
- 2) похідні, переважна більшість іменникових утворень у системі сучасних французьких юридичних термінів (у відсотковому відношенні це приблизно 80 відсотків).

При виявленні похідної і непохідної основи дотримуємося погляду Г.О.Винокура, який вважає, що "про похідну основу можна говорити тільки тоді і тільки до того часу, поки є співвідносна з нею непохідна основа", [2, С.319] тобто, доки афікс сприймається як живий словотворчий формат [3, С.319]. Ми виходили з того, що встановлювали сучасні живі словотворчі зв'язки між похідним і основним (початковим) словом з точки зору сучасної сітки словотворчих асоціацій у синхроністичному плані.

Таким чином, непохідними серед юридичних термінів вважаємо терміни: *faute* (f) (вина), *loi* (f) (закон), *peine* (f) (кара), *amende* (f) (пеня), *tribunal* (m) (суд), *affaire* (f) (справа, процес).

При аналізі сучасних французьких юридичних термінів-іменників із похідними основами виявлено такі способи їх творення:

1. морфологічний з його різновидами;
2. регресивний;
3. морфолого-синтаксичний;

4. синтаксико-морфологічний;
5. семантичний.

Морфологічне словотворення - найбільш продуктивний спосіб творення нових лексичних одиниць. Морфологічний спосіб утворення термінів полягає у з'єднуванні афіксів зі словотворчою основою, яка може дорівнювати кореневі або бути ускладненою (другим коренем чи афіксом). Нові слова створюються шляхом зміни форми слів і словотворень у відповідності з конкретними словотворчими моделями. Поняття словотворчої моделі є основним у теорії словотворення.

Морфологічне словотворення поділяється на синтетичне і аналітичне. Синтетичне словотворення, або іншими словами афіксація, утворюється приєднанням суфіксів або префіксів до словотворчої основи. Французький лексиколог Л.Гільбер розглядає аналітичні слова як складні лексеми, які утворилися в результаті синтагматичного словотворення [4, С.249].

Великий термінологічний матеріал юридичної лексики, який є в нашому розпорядженні, а також спостереження над словотворчими особливостями іншої термінологічної лексики, дозволяють висловити твердження, що морфологічний спосіб творення термінів представлений найбільшою кількістю суфіксальних утворень.

Суфіксальний спосіб дуже продуктивний при творенні французьких юридичних термінів. Суфіксальним способом утворені сучасні юридичні терміни чоловічого і жіночого роду.

При творенні французьких термінів юридичного номінативного характеру частотними у використанні є й інші суфікси: *-ation*, *-ement*, *-age*, *-erie*, *-ure*, *-ance* (*-ence*), *-eur*, *-aire*, *-ade*, *-oir*, *-oire*, *-iste*, *-elle*, *-elet*, *-elette*, *-et*, *-ette*, *-esse*, *-ude*, *-itude*.

Наприклад, значна кількість юридичних термінів утворено за допомогою суфікса *-ation* і похідних від нього *-ition*, *-tion*, *-ion*. Суфікс *-ation* використовується для утворення іменників від основи дієслів тільки 1-ої групи. У кримінальному кодексі Франції є велика кількість іменників з цим суфіксом. Цей суфікс означає дію, яка переходить у стан, результат дії, конкретне поняття: *accuser* (звинувачувати) - *accusation* (f) (звинувачення), *intenter* (порушувати справу) - *intention* (f) (намір, замисел), *reassigner* (повторно викликати в суд) - *reassignation* (f) (повторний виклик в суд). Цей суфікс вказує на приналежність іменника до жіночого роду.

Суфікс *-ement* є одним із продуктивних суфіксів французької юридичної термінології. В досліджуваному матеріалі не зустрічалось ні одного іменника з таким суфіксом, який був би утворений від дієслів III групи, всі вони утворені від дієслів I і II груп. Іменники з цим суфіксом у більшості випадків вказують на назву дії або стану: *enlever* (викрадати), *enlevement* (m) (викрадення), *emprisonner* (ув'язнювати), *emprisonnement* (m) (тюремне ув'язнення), *assujettir* (покладати обов'язки на когось) - *assujettissement* (m) (підпорядкування). Іменники із вказаним суфіксом належать до іменників чоловічого роду.

Суфікс *-age* один із найбільш продуктивних суфіксів для творення юридичних термінів. В основному він приєднується до основ перехідних дієслів і вказує на конкретну дію: *chanter* (шантажувати) - *chantage* (m) (шантаж), *temoigner* (давати свідчення) - *temoignage* (m) (свідчення), *forcer* (зламувати) - *forcage* (m) (злом). Як і іменники з попереднім суфіксом, так і з цим, належать до чоловічого роду.

Продуктивність суфіксів *-erie*, *-ure* для юридичних термінів не значна. Суфікс *-ure* характеризується широкими словотворчими зв'язками, він може приєднуватися як до

основи іменника, так і до основи дієслова. Наприклад: *blessure* (f) (тілесне пошкодження), *capture* (f) (затримання), *cloture* (f) (завершення судової справи). Суфікс *-erie* не характерний для юридичних термінів.

Віддієслівні суфіксальні іменники із суфіксом *-ance (-ence)* можуть означати дію або результат дії. Найчастіше цей суфікс зустрічається в термінах фінансового права. Наприклад: *balance* (f) - баланс, *avance* (f) - кредит, банківська ссуда, *assurance* (f) - страхування, *quittance* (f) - розписка. Іменники із цим суфіксом належать до іменників жіночого роду.

Іменники із суфіксом *-eur*, утворюються від перехідних дієслів і вказують на діяча: *assureur* (m) - страхувальник, *tuteur* (m) - піклувальник, *tireur* (m) - стрілець, *apporteur* (m) - акціонер, *violateur* (m) - порушник. Юридичних термінів із суфіксом *-eur* у французькій мові є значна кількість.

За допомогою суфікса *-aire* творяться назви діючих осіб: *mercenaire* (m) - найманець, *fonctionnaire* (m) - атестований державний службовець, *allocataire* (m) - особа, яка отримує допомогу, *retentionnaire* (m) - заявник.

Словотворення юридичних термінів за допомогою суфікса *-ade* не характерне для французької мови. Цей суфікс формує словотворення в галузі дослідження космосу, а також для опису руху або звуків. Отже, цей суфікс виявився непродуктивним при творенні сучасних юридичних термінів. Одиначним прикладом словоутворень за допомогою суфікса *-ade* може бути слово *potade* (m) - особа без постійного місця проживання.

Суфікс *-oir, -oire* є продуктивним у термінології кримінального права. І вживається цей суфікс у назвах процесів при веденні судових справ: *interrogatoire* (m) - допит, *exécutoire* (m) - документ виконавчий, *requisitoire* (m) - звинувачувальна промова.

Найбільшу групу юридичних термінів-іменників жіночого роду, які утворені суфіксальним способом, становлять слова із суфіксами *-te, -ite, -ie, -isme* смислове значення яких полягає передусім у тому, щоб надати іменникові загальної ознаки, абстрагованої від самого предмета. Наприклад: *accessibilité* (f) - доступність, *accidente* (m) - потерпілий внаслідок нещасного випадку, *agressivité* (f) - агресивність, *amnistie* (f) - амністія, *avarie* (f) - аварія.

Суфікс *-iste* у сучасній французькій мові утворює юридичну термінологію, яка визначає професію або заняття людини. Наприклад: *criminologiste* (m) - криміналіст, *recidiviste* (m) - рецидивіст, *anatomiste* (m) - анатоміст.

При утворенні сучасних французьких юридичних термінів-іменників непродуктивними виявилися суфікси *-elle, -elet, -elette*. Лексеми з такими суфіксами набувають зменшувального значення і тому для юридичної термінології вони не характерні.

Суфікс *-et* служить для утворення конкретних понять. Наприклад: *livret* (m) - трудова книжка, *brevet* (m) - патент. Цей суфікс характерний для утворення лексики трудового права.

Як правило, суфікс *-ette* утворює лексику від дієслівних основ. Нариклад: *cachet-cachette* (m) - тайник.

Серед французьких юридичних термінів окремо виділяється словотворчий тип із суфіксом *-esse*. При допомозі цього суфікса утворюються іменники на базі ад'єктивних основ. Наприклад: *defendresse* (f) - відповідач, *demenderesse* (f) - позивач. Сміслове

значення іменників з цим суфіксом полягає передусім у тому, щоб вказати на характер діяльності.

Лексика, утворена з допомогою суфіксів *-ude*, *-itude*, як правило, означає фізичну властивість, стан або відношення до когось або до чогось і не є поширена у юридичній термінології. Наприклад: *aptitude* (f) - здатність, *abitude* (f) - точка зору, *inaptitude au travail* - непрацездатність.

Суфіксальні утворення представлені термінами-іменниками двох родів. Продуктивним суфіксальний спосіб виявився при творенні назв осіб чоловічого роду, які мають зв'язок із справами, що відбивають певні правові відношення, при творенні віддієслівних термінів-іменників на означення дії. Цим способом утворено терміни-іменники жіночого роду на означення абстрактних назв.

Отже, іменники у французькій терміносистемі права є часто вживаними. Переважають серед них похідні деривати, як правило, утворені суфіксальним способом.

1. К. А. Левковская, *Именное словообразование...* - М., 1960. Про кількісну перевагу іменників у складі термінологічної лексики див. К. Hausenblas, *K specifickym rysum odborne terminologie*, 36. - "Problemy marxistcke jazykovedy", Praha, 1962, С.250-251. 2. Г. О. Винокур, *Заметки по русскому словообразованию*. М.: ИАН ОЛЯ, 1946. 3. Л.Л.Гумецька *Нарис словотворчої системи української актової мови XIV-XV ст.*, - КАН УРСР, 1958. 4. L.Guilbert. *La creativite lexicale*. P., 1975.

«...Я СПИВАВ БОГОТВОРЕННЯ ТІЛА»

ТЕМА КРАСИ І СИЛИ СПОРТУ В ТВОРЧОСТІ БОГДАНА-ІГОРЯ АНТОНИЧА

© Олена Падовська, 2000

Львівський державний інститут фізичної культури

Велику й яскраву сторінку творчості Богдана-Ігоря Антонича становлять вірші, присвячені красі спорту, граційності й силі руху. Якщо ж із тих позицій розглянути увесь доробок Поета, то правомірним було б стверджувати, що тема Руху, Динаміки проходить не лише сторінкою чи розділом, а стрижневою напрямною його Поезії. Вже заспів його першої збірки – “Привітання життя” (1931), коли Поетові було 22 роки – “Пісня про вічну молодість” [1, С.44-45] є концентрованим виразом руху, як мети. Поезія “Прелюдія” [1, С.46] збагачує наш досвід важливою істиною: “ступенем до перемоги стає нам кожний, хоч невдалий, зрив”. Шість віршів циклу “Бронзові м’язи”: “Пісня змагунів” [1, С.55], “Біг 1000 метрів” [1, С.56], “Скок жердкою” [1, С.57], “Дівчина з диском” [1, С.58], “Сітківка” [1, С.59], “Змагання атлетів” [1, С.59], а також розсіяні поза збірками – “На старт” [1, С.301], “Ковзани” [1, С.338], “Лещетарі” [1, С.341] безпосередньо стосуються спорту. Та й більшість творів Антонича являють концентрований рух, динаміку всього суцього.

Антонич ввів у літературний обіг спортивні терміни, що на початку століття існували як новостворені для порозуміння між спеціалістами. Тим він утвердив їх природність і життєздатність в українській мові. Поряд із спеціальними, призабутими термінами – «подвійний нельсон», «розгін», «свиставка», «сітківка», «стрільно рушниця», «биндочка мети», «грище», «ратисше», «перегони», «лещетар» – стрічаємо в Антоничевій поезії й інші, вживані й знайомі нам слова. Та у поетичному облямуванні, достосовані до певної ситуації й осяяні метафразами, вони постають в уяві незвичко свіжо, рельєфно: лук – «випнутим» і «гострим», скок (стрибок) – «стрілом угору», гімнастична жердина – «вориною», планети на своїх еліптичних орбітах – ковзанярами, а застигла у